

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت بررسی های اقتصادی

مروری بر آخرین آمارهای پولی و بانکی کشور

(بر اساس گزارش های بانک مرکزی)

نگارنده:

پریسا مطرانلویی

دی ماه ۱۳۹۴

فهرست مطالب:

۳	وضعیت مانده دارائیهای انواع بانک ها
۴	وضعیت مانده بدهی انواع بانک ها به بانک مرکزی
۵	وضعیت مانده بدهی بخش دولتی به بانک ها
۱۱	وضعیت سپرده‌های بخش غیردولتی
۱۲	وضعیت مانده سپرده‌های سرمایه گذاری بخش غیردولتی
۱۳	وضعیت مانده تسهیلات اعطایی بانک ها و موسسات اعتباری
۱۴	وضعیت نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات
۱۵	وضعیت مانده متغیرهای پولی
۲۳	پیوست

معاونت بررسی های اقتصادی

❖ وضعیت مانده دارائیهای انواع بانک ها

- بررسی آمارهای بخش پولی و بانکی ۶ ماهه نخست سال ۹۴ نشان می دهد مجموع مانده دارائیهای بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی در شهریور ۹۴ حدود ۱۷۸۷ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۱۹,۷ درصد و نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۹,۷ درصد رشد داشته است.
- بیشترین رشد دارایی بانکها در شهریور ۹۴ نسبت به ماه مشابه سال قبل مربوط به بانکهای تجاری، حدود ۳۱,۱ درصد بوده است.
- در بررسی دقیق تر اقلام دارائیهای بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی ملاحظه می شود که سپرده های دیداری این گروه نزد بانک مرکزی با رشد ۳۵,۵ درصدی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ بیشترین رشد را بین سایر اقلام دارائیهها داشته است.
- در مورد بانک های تجاری بیشترین رشد بین اقلام دارائی مربوط به دارائیهای خارجی با رشد ۳۷,۳ درصدی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ بوده است.
- در بانک های تخصصی بیشترین رشد بین اقلام دارائی مربوط به اسکناس و مسکوک با رشد ۴۰,۰ درصدی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ بوده است.
- در بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی، سپرده های دیداری نزد بانک مرکزی با رشد ۱۰۲,۳ درصدی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ بیشترین رشد را بین سایر اقلام دارائیهها داشته است.

جدول ۱- وضعیت مانده دارائیهای انواع بانک ها در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

شرح	مانده در پایان			درصد تغییر	
	شهریور ۹۳	اسفند ۹۳	شهریور ۹۴	شهریور ۹۴ به شهریور ۹۳	شهریور ۹۴ به اسفند ۹۳
دارائیهای بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی	۱,۴۹۳	۱,۶۳۰	۱,۷۸۷	۱۹,۷	۹,۷
دارائیهای بانک های تجاری	۲۲۴	۲۶۴	۲۹۴	۳۱,۱	۱۱,۶
دارائیهای بانک های تخصصی	۳۰۶	۳۴۳	۳۵۵	۱۶,۱	۳,۴
دارائیهای بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی	۹۶۳	۱,۰۲۳	۱,۱۳۸	۱۸,۱	۱۱,۳

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

❖ وضعیت مانده بدهی انواع بانک ها به بانک مرکزی

- آمارها نشان می دهد مانده بدهی بانک ها و موسسات اعتباری به بانک مرکزی در شهریور ۹۴ حدود ۸۰ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۶,۰ درصد کاهش یافته است در حالیکه نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۱۶,۷ درصد رشد داشته است.
- بیش از ۶۸ درصد مانده بدهی سیستم بانکی به بانک مرکزی در شهریور ۹۴ مربوط به بانک های تخصصی بوده است و بانک های تجاری و غیردولتی سهم نسبتا کمی در بدهی بانک ها و موسسات اعتباری به بانک مرکزی داشته اند.
- اگرچه بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی سهم نسبتا پائینی (۱۶,۳ درصد) در بدهی سیستم بانکی به بانک مرکزی در شهریور ماه ۹۴ داشته اند، اما آمارها نشان می دهد تغییرات بدهی سیستم بانکی طی ماه های مورد بررسی همواره همگام با تغییرات بدهی بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی بوده است. بدهی این گروه عامل مسلط در افزایش بدهی سیستم بانکی نسبت به شهریور ۹۳ و کاهش آن نسبت به اسفند ۹۳ به شمار می رود.
- بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی با ۱۳۱,۰ درصد رشد، بیشترین رشد بدهی به بانک مرکزی را در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ داشته اند.
- آمارها نشان می دهد رشد بدهی بانک های تخصصی به بانک مرکزی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۰,۴ درصد کاهش یافته است در حالیکه رشد بدهی سایر بانک ها به بانک مرکزی در مدت مشابه، مثبت بوده است.
- رشد بدهی بانک ها و موسسات اعتباری از طریق کاهش قدرت تسهیلات دهی، موجب افزایش انگیزه بانک ها برای مقاومت در برابر تعدیل نرخ های سود شده است و بانک ها حاضرند برای تسویه بدهی های خود و افزایش قدرت وام دهی، سپرده های با نرخ بالاتر را نیز جذب کنند.

جدول ۲- وضعیت مانده بدهی انواع بانک ها به بانک مرکزی در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

درصد تغییر		مانده در پایان			شرح
شهریور ۹۴ به اسفند ۹۳	شهریور ۹۴ به شهریور ۹۳	شهریور ۹۴	اسفند ۹۳	شهریور ۹۳	
-۶.۱	۱۶.۷	۸۰.۶	۸۵.۸	۶۹	بدهی بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی
۱۰۸.۵	۵۲.۵	۱۲.۳	۵.۹	۸	بدهی بانک های تجاری
-۱.۶	-۰.۴	۵۵	۵۵.۹	۵۵.۲	بدهی بانک های تخصصی
-۴۴.۷	۱۳۱.۰	۱۳.۲	۲۳.۹	۵.۷	بدهی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

❖ وضعیت بدهی بخش دولتی به بانک ها

- مجموع بدهی بخش دولتی (شامل دولت و شرکت ها و موسسات دولتی) به بانکها و موسسات اعتباری در شهریور ۹۴، حدود ۱۱۰ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۱۸,۲ درصد و نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۵,۸ درصد رشد داشته است.
- مجموع بدهی دولت به بانک ها و موسسات اعتباری در شهریور ۹۴ حدود ۱۰۷۱ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با شهریور ۹۳ حدود ۱۸,۴ درصد رشد داشته است.
- مجموع بدهی شرکت ها و موسسات دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری نیز در شهریور ۹۴ حدود ۲۹ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با شهریور ۹۳ حدود ۹,۷ درصد رشد داشته است.
- بیشترین میزان رشد بدهی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ مربوط به بدهی دولت به بانکهای تخصصی معادل ۳۰,۳ درصد بوده است. در حالیکه از نظر ارزشی بدهی دولت به بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی بیشترین میزان بدهی در شهریور ۹۴ حدود ۱۱۰ هزار میلیارد تومان بوده است. که از این میزان، حدود ۱۰۷۱ هزار میلیارد ریال مربوط به بدهی دولت و ۲۹ هزار میلیارد ریال مربوط به بدهی شرکت ها و موسسات دولتی به بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی بوده است.
- رشد بدهی بخش دولتی و به ویژه دولت به بانک ها و موسسات اعتباری در کنار افزایش مطالبات معوق بانک ها موجب قفل شدن منابع بانک ها شده است. آمارها نشان می دهد از مجموع ۱۷۸۷ هزار میلیارد تومان دارایی بانک ها در شهریور ۹۴، حدود ۱۱۰ هزار میلیارد تومان مربوط به بدهی بخش دولتی بوده است و ۱۷۶۸ هزار میلیارد تومان منابع برای تسهیلات دهی در اختیار بانک ها قرار دارد.

جدول ۳- وضعیت مانده بدهی بخش دولتی به بانک ها در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

شرح	مانده در پایان			درصد تغییر	
	شهریور ۹۳	اسفند ۹۳	شهریور ۹۴	شهریور ۹۴ به شهریور ۹۳	شهریور ۹۴ به اسفند ۹۳
بدهی بخش دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی	۹۳	۱۰۴	۱۱۰	۱۸.۲	۵.۸
بدهی بخش دولتی به بانک های تجاری	۲۶	۳۰	۲۹	۱۴.۲	-۱.۴
بدهی بخش دولتی به بانک های تخصصی	۲۸	۳۳	۳۶	۳۰.۳	۹.۶
بدهی بخش دولتی به بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی	۴۰	۴۲	۴۵	۱۲.۴	۸.۰

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

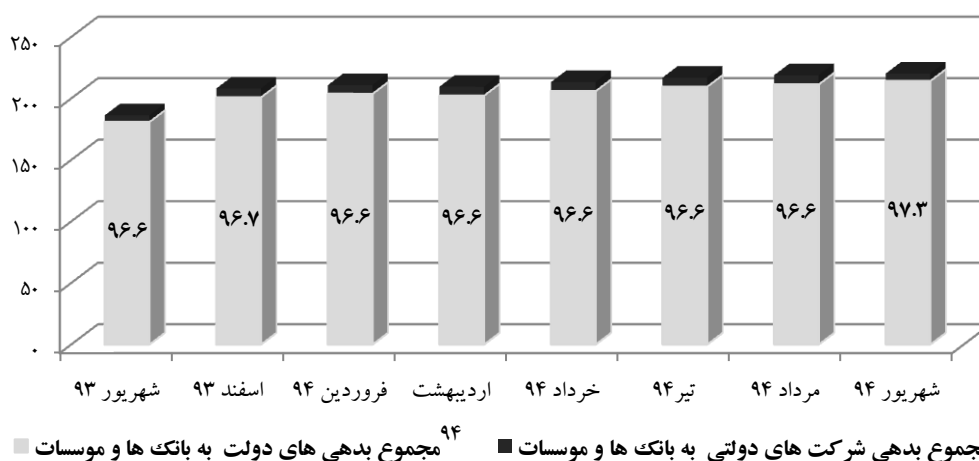
معاونت بررسی های اقتصادی

- بررسی بدهی بخش دولتی به بدهی دولت و بدهی شرکت ها و موسسات دولتی نشان دهنده آن است که بخش زیادی از این بدهی مربوط به دولت و بخش اندکی مربوط به شرکت ها و موسسات دولتی است.
- آمارها نشان می دهد که از ابتدای سال ۹۴ سهم دولت از مجموع بدهی بخش دولتی به بانک ها و موسسات حدود ۹۶٫۶ درصد ثابت بوده است تا اینکه در شهریور ۹۴ سهم دولت از مجموع بدهی های بخش دولتی به بانک ها و موسسات به ۹۷٫۳ درصد افزایش می یابد این نسبت در مقایسه با شهریور ۹۳ حدود ۰٫۷ واحد درصد افزایش یافته است.

نمودار ۱ - وضعیت بدهی بخش دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری

در شش ماهه نخست ۹۴ و شهریور و اسفند ۹۳

هزار میلیارد تومان

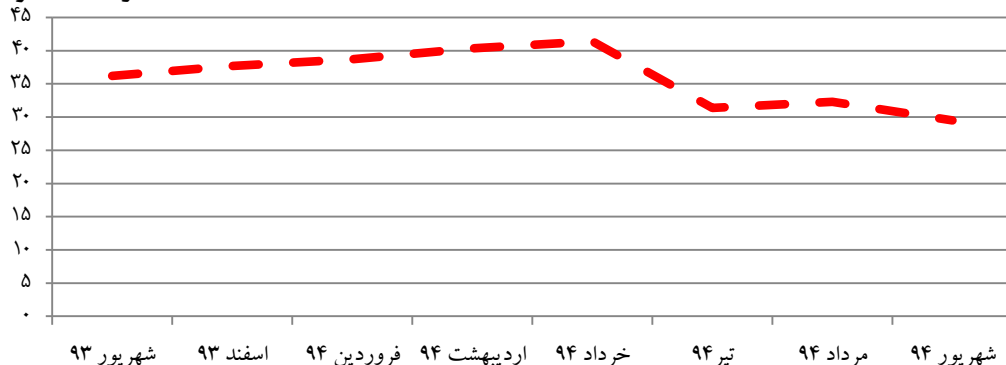

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

نمودار ۲ - وضعیت وام ها و سپرده های بخش دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری

در شش ماهه نخست ۹۴ و شهریور و اسفند ۹۳

هزار میلیارد تومان

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

- بررسی وضعیت وام ها و سپرده های بخش دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری نشان می دهد که رشد این شاخص در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ حدود منفی ۱۸,۰ درصد بوده است و از ۳۶ هزار میلیارد تومان در شهریور ۹۳ به ۳۰ هزار میلیارد تومان در شهریور ۹۴ کاهش یافته است.
- بیشترین میزان وام ها و سپرده های بخش دولتی به بانک ها و موسسات اعتباری در دوره مورد بررسی مربوط به خرداد ۹۴ حدود ۴۱ هزار میلیارد تومان بوده است.
- آمارها نشان می دهد نسبت بدهی به سپرده های بخش دولتی که نشان دهنده رابطه مالی بین بانک و دولت است، در تیرماه ۹۴ نسبت به سه ماهه اول سال ۹۴ رشد داشته بطوریکه از ۲,۵۷ در خرداد ۹۴ به ۳,۴۵ در تیرماه رسیده است و پس از آن به ۳,۷۳ در شهریور ۹۴ رسیده است. این نسبت نشان می دهد که رابطه مالی بین بانک و دولت به صورت یک طرفه بوده و وجوه از سمت بانک به دولت، جریان دارد.
- بیشترین نسبت بدهی به سپرده بخش دولتی در دوره مورد بررسی مربوط به تیر ۹۴ حدود ۳,۴۵ بوده است. آمارها نشان می دهد وضعیت بدهی بخش دولتی در این ماه تغییر چندانی نداشته است بلکه کاهش ۱۰ هزار میلیارد تومانی سپرده های بخش دولتی در تیر ماه ۹۴ نسبت به مرداد ۹۴ موجب افزایش نسبت بدهی به سپرده بخش دولتی در تیر ۹۴ شده است.
- نسبت بدهی به سپرده های بخش دولتی در شهریور ۹۴ به حدود ۳,۷۳ رسیده است که در مقایسه با شهریور ۹۳ رشد ۴۵,۰ درصدی و نسبت به اسفند ۹۳ رشد ۳۵,۰ درصدی داشته است.

نمودار ۳- نسبت بدهی به سپرده های بخش دولتی

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

- همچنین بررسی وضعیت مانده بدهی و سپرده های بخش غیردولتی به بانک ها و موسسات اعتباری و نسبت بدهی به سپرده های بخش غیردولتی به بانک ها و موسسات اعتباری نشان می دهد که این نسبت از ۰,۸۵ در شهریور ۹۳ به ۰,۷۸ در شهریور ۹۴ کاهش یافته است.

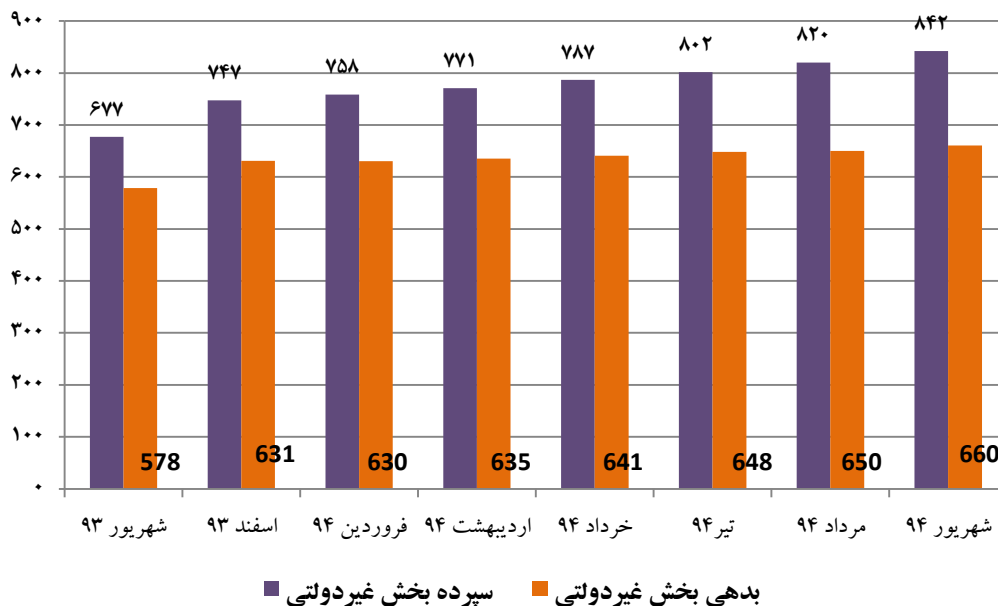
معاونت بررسی های اقتصادی

- همانطور که در نمودار ۵ مشاهده می شود کاهش نسبت بدهی به سپرده های بخش غیر دولتی عمدتاً از محل افزایش حجم سپرده های این بخش بدون کاهش حجم بدهی ها، حاصل شده است.

نمودار ۴- وضعیت مانده بدهی و سپرده های بخش غیردولتی به بانک ها و موسسات اعتباری

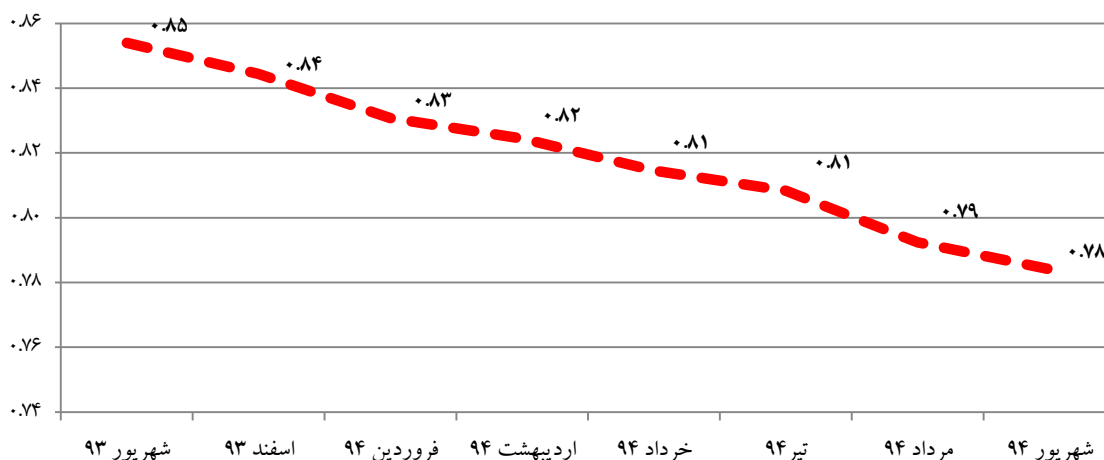
در شش ماهه نخست ۹۴ و شهریور و اسفند ۹۳

هزارمیلیارد تومان

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

نمودار ۵- نسبت بدهی به سپرده های بخش غیردولتی

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

- بررسی روند نسبت بدهی به سپرده در سیستم بانکی که شامل بدهی و سپرده های بخش دولتی و غیردولتی به انواع بانک های تخصص، تجاری و غیردولتی است، نشان می دهد که این نسبت از ۰,۹۴ در شهریور ۹۳ به ۰,۸۸ در شهریور ۹۴ کاهش یافته است.
- رشد ۱۴,۰ درصدی بدهی بخش دولتی و غیردولتی به سیستم بانکی در کنار رشد ۲۲,۰ درصدی سپرده های سیستم بانکی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ که در نهایت موجب کاهش ۰,۱ واحدی در نسبت بدهی به سپرده شده است، نشان دهنده کاهش توان سیستم بانکی در بهره گیری از منابع جذب شده از کانال سپرده ها است.

نمودار ۶- نسبت بدهی به سپرده در سیستم بانکی

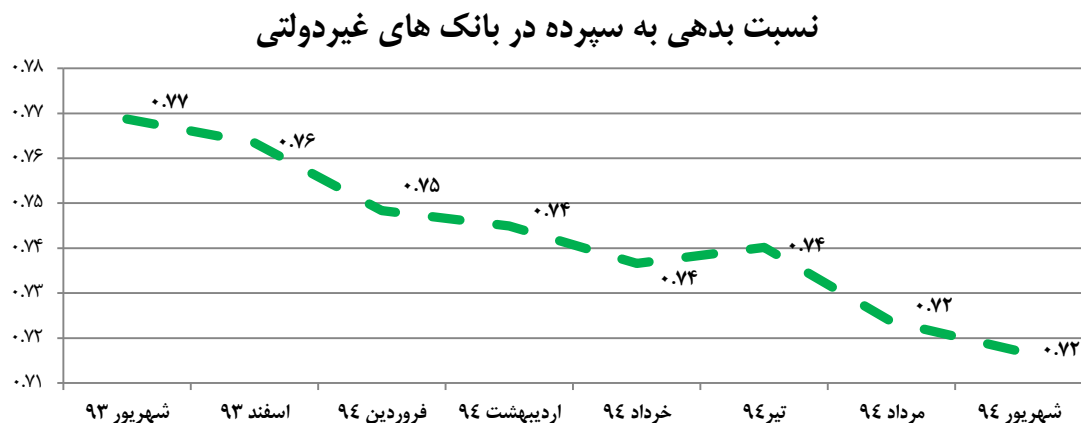
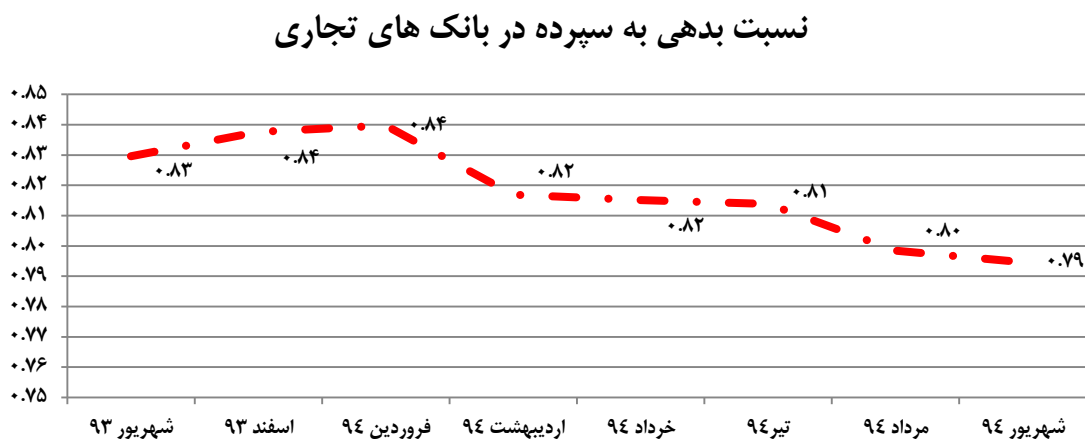
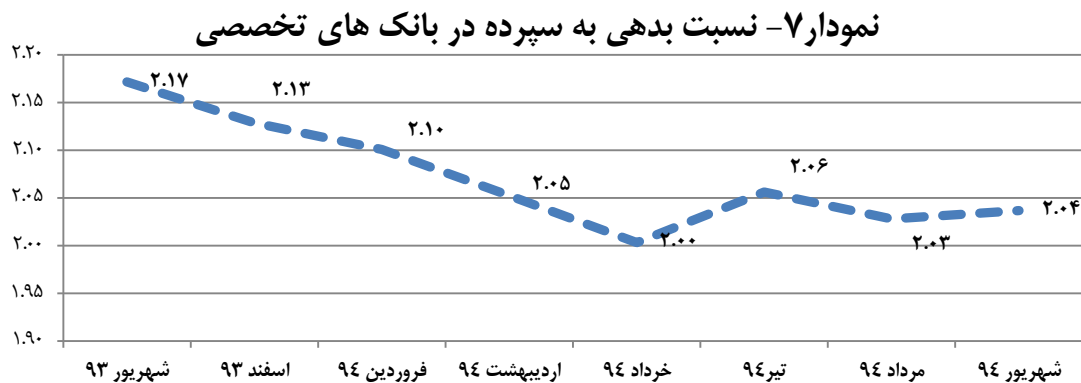

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

- بررسی نسبت بدهی به سپرده در بانک های مختلف نشان می دهد که در بین سه گروه بانک های تجاری، بانک های تخصصی، و بانک های غیردولتی، بیشترین نسبت بدهی به سپرده مربوط به بانک های تخصصی بوده است و پس از آن بانک های تجاری و بانک های غیر دولتی در جایگاه دوم و سوم قرار دارند.
- آنچه در وضعیت بدهی و سپرده های هر سه گروه بانک ها در دوره مورد بررسی بطور مشابه اتفاق افتاده است، کاهش نسبت بدهی به سپرده در نتیجه ی رشد مثبت توام بدهی ها و سپرده ها و رشد بیشتر در سپرده ها نسبت به بدهی ها بوده است.
- نسبت بدهی به سپرده در بانک های تجاری از ۰,۸۳ در شهریور ۹۳ به ۰,۷۹ در شهریور ۹۴ کاهش یافته است. در این دوره، سپرده ها رشد ۱۸,۷ درصدی و بدهی ها رشد ۱۳,۷ درصدی داشته اند.
- در بانک های تخصصی نسبت بدهی به سپرده از ۲,۱۷ در شهریور ۹۳ به ۲,۰۴ در شهریور ۹۴ کاهش یافته است. در این دوره، سپرده ها رشد ۲۳,۱ درصدی و بدهی ها رشد ۱۵,۴ درصدی داشته اند.

معاونت بررسی های اقتصادی

- در بانک های غیردولتی نیز نسبت بدهی به سپرده از ۰,۷۷ در شهریور ۹۳ به ۰,۷۲ در شهریور ۹۴ کاهش یافته است. در این دوره، سپرده ها رشد ۲۲,۹ درصدی و بدهی ها رشد ۱۴,۶ درصدی داشته اند.

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

❖ وضعیت سپرده های بخش غیردولتی

- بررسی وضعیت سپرده های بخش غیردولتی نشان می دهد که در شهریور ۹۴ از مجموع ۸۴۲ هزار میلیارد تومان سپرده بخش غیردولتی، ۸۷ هزار میلیارد تومان مربوط به سپرده های دیداری^۱ و ۷۵۴ هزار میلیارد تومان مربوط به سپرده های غیردیداری^۲ بوده است.
- سپرده های غیردیداری حدود ۸۹,۰ درصد و سپرده های دیداری حدود ۱۱,۰ درصد از مجموع سپرده های بخش غیردولتی را به خود اختصاص داده اند. در حالیکه در شهریور ۹۳، سپرده های غیردیداری حدود ۸۷,۰ درصد و سپرده های دیداری حدود ۱۳,۰ درصد از مجموع سپرده های بخش غیردولتی را به خود اختصاص داده اند.
- افزایش ۲,۰ درصدی سهم سپرده های غیردیداری و کاهش ۰,۲ درصدی سهم سپرده های دیداری از مجموع سپرده های بخش غیردولتی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ مشاهده می شود.
- سهم سپرده ها در قالب قرض الحسنه پس انداز، از کل سپرده های غیر دیداری در شهریور ۹۴، صرفاً ۵,۲ درصد بوده و سهم عمده سپرده های غیر دیداری مربوط به سپرده های سرمایه گذاری مدت دار معادل با ۹۴,۸ درصد بوده است.

جدول ۴- وضعیت سپرده های بخش غیردولتی

(هزار میلیارد تومان)

شهریور ۹۴	شهریور ۹۳	شرح
۸۴۲	۶۷۷	سپرده های بخش غیردولتی
۸۷	۹۰	سپرده های دیداری
۷۵۴	۵۸۶	سپرده های غیردیداری

منبع: گزیده آمارهای بولی و بانکی - بانک مرکزی

^۱ - سپرده های دیداری شامل سپرده های جاری، خالص چک ها و سایر موارد است.

^۲ - سپرده های غیر دیداری شامل سپرده های قرض الحسنه پس انداز و سپرده های سرمایه گذاری است.

❖ وضعیت سپرده‌های سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی

- آمار مربوط به حجم انواع سپرده‌ها نزد بانک‌ها و موسسات اعتباری نشان می‌دهد که مانده سپرده‌های بلندمدت در شهریور ۹۴ بیشتر از سپرده‌های کوتاه مدت بوده است. به طوریکه مانده سپرده‌های کوتاه مدت در شهریور ۹۴ حدود ۳۱۵ هزار میلیارد تومان و مانده سپرده‌های بلند مدت در شهریور ۹۴ حدود ۳۸۵ هزار میلیارد تومان بوده است.
- مانده سپرده‌های بلندمدت در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۳۱,۹ درصد رشد داشته است در حالیکه رشد سپرده‌های کوتاه مدت در همین دوره ۲۷,۰ درصد بوده است.
- رشد شش ماهه مانده سپرده‌های کوتاه مدت در شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۱۷,۱ درصد بوده است در حالیکه رشد مانده سپرده‌های بلندمدت در همین دوره حدود ۱۳,۱ درصد بوده است. در واقع با آغاز زمزمه‌های کاهش دستوری نرخ سود سپرده‌های بانکی از ابتدای سال ۹۴، موجب پیشی گرفتن نرخ رشد سپرده‌های کوتاه مدت بر سپرده‌های بلندمدت شده است.
- افزایش ۱۷ درصدی سپرده‌های کوتاه مدت در شهریور ماه ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ و رشد ۲۷ درصدی آن نسبت به شهریور ۹۳ در حالی رخ داده که بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار در تاریخ ۱۳۹۴/۰۲/۰۸ سقف نرخ سود علی الحساب سپرده‌های با حداکثر سررسید یک سال به ۲۰ درصد کاهش یافته است.
- نسبت سپرده‌های کوتاه مدت به سپرده‌های بلند مدت در شهریور ۹۴ به ۸۱,۸ درصد رسیده که اگرچه در مقایسه با رقم اسفند ۹۳ (۸۴,۹٪) کمتر شده ولی نسبت به رقم ۷۸,۸٪ شهریور ۹۳ بالاتر است. ممکن است یکی از دلایل افزایش نسبت سپرده‌های کوتاه مدت به بلند مدت را بتوان به افزایش غیر منطقی سود سپرده‌های کوتاه مدت در مقایسه با سود سپرده‌های بلند مدت، نسبت داد که پدیده مطلوبی برای یک اقتصاد ارزیابی نمی‌شود.

جدول ۵- وضعیت سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت دار بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

شرح	مانده در پایان			درصد تغییر	
	شهریور ۹۳	اسفند ۹۳	شهریور ۹۴	شهریور ۹۴ به شهریور ۹۳	شهریور ۹۴ به اسفند ۹۳
سپرده‌های کوتاه مدت	۲۴۸	۲۶۹	۳۱۵	۲۷,۰	۱۷,۱
سپرده‌های بلند مدت	۲۹۲	۳۴۱	۳۸۵	۳۱,۹	۱۳,۱

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

معاونت بررسی های اقتصادی

❖ وضعیت تسهیلات اعطایی بانک ها و موسسات اعتباری

- مانده تسهیلات اعطایی بانک ها و موسسات اعتباری در شهریور ۹۴ حدود ۶۵۳ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۴,۷ درصد رشد داشته است.
- بیشترین مانده تسهیلات اعطایی در شهریور ۹۴ مربوط به بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری حدود ۳۸۶ هزار میلیارد تومان و پس از آن بانک های تخصصی و تجاری به ترتیب با حدود ۱۶۸ و ۹۸ هزار میلیارد تومان است.
- بیشترین رشد مانده تسهیلات اعطایی در شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ مربوط به بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری حدود ۴,۹ درصد بوده است. بانک های تجاری نیز با ۴,۲ درصد، کمترین رشد شش ماهه مانده تسهیلات اعطایی در شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ را بین گروههای مختلف داشته است.
- می توانید سهم عقود مبادله ای و عقود مشارکتی را از تسهیلات اعطایی در اسفند ۹۳ و شهریور ۹۴ هم محاسبه کنید.

جدول ۶- وضعیت تسهیلات اعطایی بانک ها و موسسات اعتباری در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

درصد تغییر	مانده در پایان		شرح
	شهریور ۹۴	اسفند ۹۳	
شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳	شهریور ۹۴	اسفند ۹۳	
۴,۸	۶۵۴	۶۲۴	بانک ها و موسسات اعتباری
۴,۲	۹۸	۹۴	بانک های تجاری
۴,۷	۱۶۹	۱۶۱	بانک های تخصصی
۴,۹	۳۸۶	۳۶۸	بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری

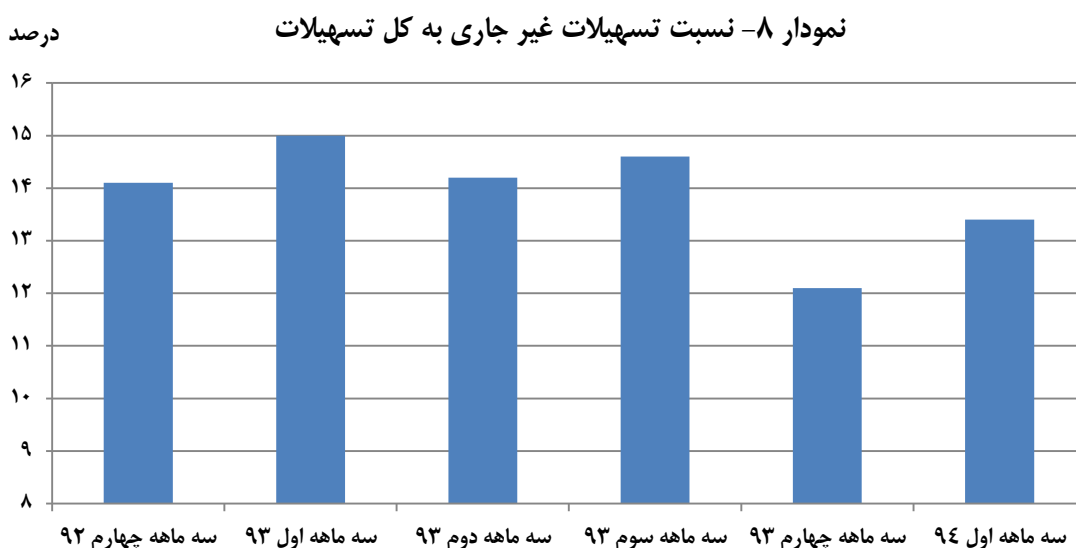
منبع: گزیده آمارهای بولی و بانکی - بانک مرکزی

۳- از تیرماه ۹۴ آمار تسهیلات اعطایی به تفکیک عقود مباحه و استصناع به انواع تسهیلات اعطایی اضافه شده است.

❖ وضعیت نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات

آمارها نشان می دهد نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات نظام بانکی که در سه ماهه چهارم ۹۳ نسبت به سه ماهه سوم ۹۳ کاهش یافته و از ۱۴٫۶ درصد به ۱۲٫۱ درصد رسیده بود، مجدداً در سه ماهه نخست ۹۴ افزایش یافته و به ۱۳٫۴ درصد در خردادماه ۹۴ رسیده است. این در حالی است که در سه ماهه نخست ۹۳ نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات حدود ۱۵ درصد بوده است.

همچنین آمارها نشان می دهد که درصد تغییرات نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات نظام بانکی در خرداد ۹۴ نسبت به خرداد ۹۳ حدود ۱۰٫۷- درصد و درصد تغییرات نسبت تسهیلات غیر جاری به کل تسهیلات نظام بانکی در سه ماهه اول ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۱۰٫۷ درصد بوده است.

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - نماگر ۸۰

❖ وضعیت متغیرهای پولی

- بررسی وضعیت متغیرهای پولی نشان می دهد که مانده اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در شهریور ۹۴ حدود ۳۰ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۴,۸ درصد رشد داشته است. این در حالی است که رشد شش ماهه مانده اسکناس و مسکوک حدود ۱۲,۹- درصد در شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ بوده است.
- نسبت اسکناس و مسکوک به کل سپرده ها یکی از اجزای محاسبه ضریب فزاینده نقدینگی است. روند سالهای گذشته نشان می دهد که نسبت مذکور بتدریج از ۰,۰۷۷۲ در سال ۱۳۹۱ به ۰,۰۴۷۱ در سال ۱۳۹۳، کاهش یافته است به نحوی که در نهایت سهم مثبتی در افزایش ضریب فزاینده نقدینگی طی این سالها را دارا بوده است. نسبت اسکناس و مسکوک به کل سپرده ها در شهریور ۹۴ معادل با ۰,۰۳۶۴ بوده که تأییدی بر استمرار روند کاهشی این نسبت و در نتیجه یکی از عوامل موثر بر افزایش ضریب فزاینده نقدینگی در شهریور ۹۴ به ۶,۳۴۷ واحد است. بدیهی است هر چه ضریب فزاینده نقدینگی در اقتصادی بالاتر باشد، نشان از گردش مناسب پول و کارکرد بهتر نظام بانکی است.
- رقم نقدینگی که مجموع پول^۴ و شبه پول^۵ است، در شهریور ۹۴ حدود ۸۷۳ هزار میلیارد تومان بوده است که نسبت به شهریور ۹۳ حدود ۲۳,۵ درصد و نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۱۱,۵ درصد رشد داشته است.
- ترکیب نقدینگی در شهریور ۹۴ نشان از برتری سهم شبه پول (۸۶,۴٪) دارد در حالی که این سهم در شهریور ۹۳ برابر با ۸۳ درصد بوده است. افزایش سهم شبه پول در ترکیب نقدینگی می تواند ناشی از رشد حجم سپرده های غیر دیداری یا به عبارتی دیگر جذب بالاتر سپرده ها در سیستم بانکی باشد که بدلیل جذابیت بالاتر نرخ سودهای بانکی در مقایسه با سوددهی سایر بازارهای موازی، اتفاق افتاده است.

جدول ۷- وضعیت متغیرهای پولی در شهریور ۹۴

(هزار میلیارد تومان)

درصد تغییر		مانده در پایان			شرح
شهریور ۹۴ به اسفند ۹۳	شهریور ۹۴ به شهریور ۹۳	شهریور ۹۴	اسفند ۹۳	شهریور ۹۳	
-۱۲.۹	۴.۸	۳۰.۶	۳۵.۱	۲۹.۲	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
-۲.۳	-۱.۷	۱۱۸	۱۲۰.۷	۱۲۰	پول
۱۴.۱	۲۸.۷	۷۵۴.۷	۶۶۱.۶	۵۸۶.۵	شبه پول
۱۱.۵	۲۳.۵	۸۷۲.۷	۷۸۲.۳	۷۰۶.۵	نقدینگی

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

^۴ - برابر با مجموع سپرده های دیداری با حجم اسکناس و مسکوک است.

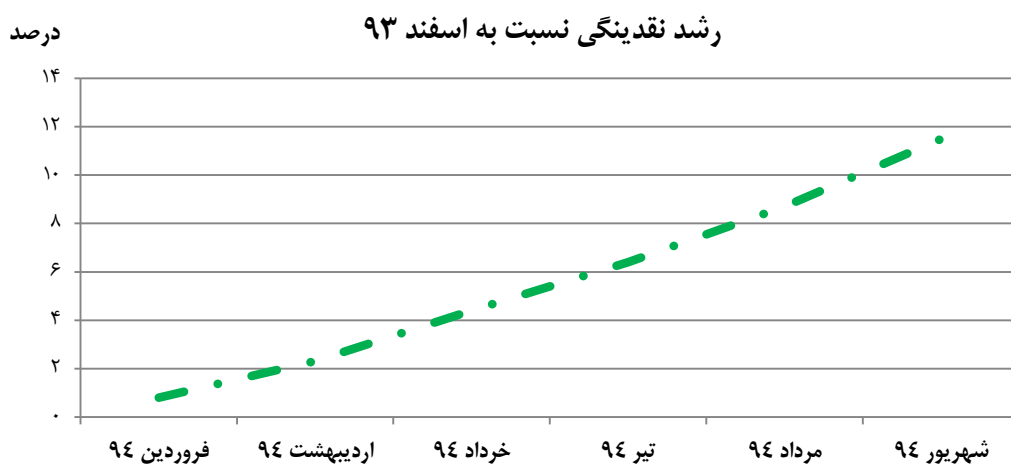
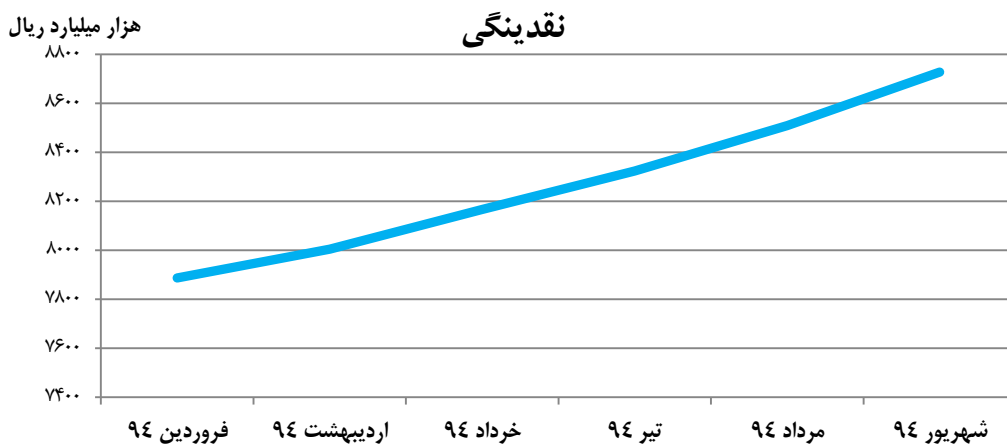
^۵ - شبه پول همان سپرده های غیر دیداری است.

معاونت بررسی های اقتصادی

- بررسی وضعیت نقدینگی در سال ۹۴ نشان می دهد که میزان نقدینگی از فروردین تا شهریور ۹۴ سیر صعودی داشته است.
- بنا به اظهارات مقام ناظر پولی، بخشی از افزایش نقدینگی طی مدت مورد بررسی به دلیل ساماندهی برخی بانکها و موسسات اعتباری بوده و حدود ده درصد از رقم نقدینگی شهریور ۹۴ به افزایش نقدینگی این بانکها و موسسات اعتباری منسوب می شود لذا با این فرض رشد نقدینگی طی این مدت نگران کننده تلقی نمی شود.
- بررسی وضعیت نقدینگی در هریک از ماههای سال ۹۴ نسبت به ماه مشابه سال ۹۳ نشان می دهد که تنها در خرداد ۹۴ این شاخص کاهش یافته است و در سایر ماههای سال ۹۴ این شاخص صعودی بوده است و رشد نقدینگی از ۲۱,۶ درصد در فروردین ۹۴ نسبت به فروردین ۹۳ به ۲۳,۵ درصد در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ رسیده است.
- رشد نقدینگی در شش ماهه نخست سال ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ نیز مثبت بوده و از ۰,۸ درصد رشد در فروردین ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ به ۱۱,۵ درصد در شهریور ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ رسیده است.
- رشد ۲۳,۵ درصدی نقدینگی در شهریور ۹۴ نسبت به شهریور ۹۳ که بخش عمده آن ناشی از رشد ۲۸,۷ درصدی شبه پول بوده است به دلیل خاصیت ضد تورمی بودن شبه پول در کوتاه مدت، ممکن است اثر تورمی قابل توجهی در کوتاه مدت نداشته باشد اما برای دستیابی به تورم تک رقمی در نیازمند کنترل بیشتری است.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۹- وضعیت نقدینگی در شش ماهه نخست سال ۹۴

منبع: گزیده آمارهای پولی و بانکی - بانک مرکزی

جدول ۸- وضعیت مانده پایه پولی از سه ماهه چهارم ۹۲ لغایت سه ماهه اول ۹۴

شرح	پایه پولی (هزار میلیارد تومان)	درصد تغییرات نسبت به اسفند سال قبل
سه ماهه چهارم ۹۲	۱۱۸	۲۱.۴
سه ماهه اول ۹۳	۱۱۶	-۲.۲
سه ماهه دوم ۹۳	۱۱۵	-۲.۶
سه ماهه سوم ۹۳	۱۲۰	۱.۵
سه ماهه چهارم ۹۳	۱۳۱	۱.۷
سه ماهه اول ۹۴	۱۳۲	۰.۴

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران- نماگر ۸۰

- همانطور که آمارهای بانک مرکزی نشان می‌دهد رقم پایه پولی در خرداد سال ۱۳۹۴ به حدود ۱۳۲ هزار میلیارد تومان رسیده و درصد تغییرات پایه پولی در سه ماه نخست ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ معادل ۰,۴ درصد بوده، در حالیکه در سه ماهه نخست سال ۹۳ و سه ماهه نخست ۹۲، رشد این متغیر منفی بوده است. درصد تغییرات پایه پولی در سه ماه نخست ۹۳ نسبت به اسفند ۹۲ معادل منفی ۲,۲ درصد و درصد تغییرات پایه پولی در بهار سال ۹۲ نسبت به اسفند ۹۱ معادل منفی ۶,۰ درصد گزارش شده است.
- نرخ رشد پایه پولی در خرداد ۹۴ نسبت به خرداد ۹۳ به حدود ۱۳,۶ درصد رسیده و نسبت به رقم مشابه در اسفند ۹۳ حدود ۳ واحد درصد افزایش یافته است.
- روند پایه پولی و اجزای آن در سال‌های ۸۴ لغایت ۹۳ نشان می‌دهد که پایه پولی از ۲۲ هزار میلیارد تومان در سال ۸۴ به حدود ۱۳۱ هزار میلیارد تومان در سال ۹۳ رسیده است. متوسط رشد پایه پولی در دوره مورد بررسی حدود ۲۲ درصد و بیشترین رشد پایه پولی مربوط به سال ۸۷ حدود ۴۸ درصد بوده است (جدول ۹).
- بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی با متوسط رشد ۴۲,۳ درصدی در دوره مورد بررسی بیشترین رشد را در بین اجزای پایه پولی داشته است. خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی طی سال‌های ۹۳-۸۴ به طور متوسط سالانه ۲۲,۴ درصد رشد کرده است. متوسط رشد بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی نیز طی سال‌های مذکور تقریباً ۱۶ درصد بوده است.

^۶ در سال ۹۲ آمار ۶ بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین‌المللی کیش، ایران و ونزویلا و قوامین و ۴ موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آتی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. در ضمن، بانک قرض الحسنه مهر نیز از اسفند ۹۲ از شمول بانک‌های تخصصی خارج و به طبقه بانک‌های غیردولتی اضافه شده است.

جدول ۹- روند اجزای پایه پولی بر حسب منابع^۷ طی سالهای ۱۳۹۳-۱۳۸۴

(هزار میلیارد ریال)

سال	شرح
۱۳۹۳	۱۰۳۱۱
۱۳۹۲	۱۰۱۴۹.۴
۱۳۹۱	۹۷۵.۸
۱۳۹۰	۷۶۴.۶
۱۳۸۹	۶۸۶.۴
۱۳۸۸	۶۰۳.۸
۱۳۸۷	۵۳۹.۴
۱۳۸۶	۳۶۵.۵
۱۳۸۵	۲۸۰.۰
۱۳۸۴	۲۲۰.۵
	پایه پولی
	نرخ رشد (درصد)
	خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی
	نرخ رشد (درصد)
	خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی
	نرخ رشد (درصد)
	بدهی بانک ها به بانک مرکزی
	نرخ رشد (درصد)
	خالص سایر ^۸
	نرخ رشد (درصد)

منبع: نماگرها و گزیده آمارهای پولی و بانکی

جدول ۱۰- وضعیت برخی از اجزای منتخب پایه پولی در خرداد ۹۴ و تغییرات آن (هزار میلیارد ریال)

سال	خرداد ۹۳	اسفند ۹۳	خرداد ۹۴	درصد تغییر خرداد ۹۴ به اسفند ۹۳	سهم در رشد خرداد ۹۴ به اسفند ۹۳ (واحد درصد)	درصد تغییر خرداد ۹۴ به خرداد ۹۳	سهم در رشد خرداد ۹۴ به خرداد ۹۳ (واحد درصد)
پایه پولی	۱۱۵۹.۴	۱۳۱۱.۵	۱۳۱۷.۲	۰.۴۳	۰.۴۳	۱۳.۶	۱۳.۶
خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی	۱۰۷۰۲.۰۰	۱۵۸۴.۷	۱۶۵۳.۴۰	۴.۳	۵.۲	-۲.۹	-۴.۱
خالص بدهی بخش دولتی به بانک	-۷۰.۲	۳۳.۲۶	۱۱۲.۷	۲۳۸.۸	۶.۱	-۲۶۰.۵	۱۵.۸
بدهی بانک ها به بانک مرکزی	۶۷۸.۳	۸۵۸.۰۵	۸۱۳.۷	-۵.۲	-۳.۴	۲۰.۰	۱۱.۷
خالص سایر	-۱۱۵۰.۷	-۱۱۶۴.۵	-۱۲۶۲.۶	۸.۴	-۷.۵	۹.۷	-۹.۷

منبع: نماگر اقتصادی ۸۰ و گزیده آمارهای پولی و بانکی

^۷ آمارهای این قسمت با استفاده از آمارهای نماگرهای اقتصادی، گزیده آمارهای اقتصادی- بخش پولی و بانکی و محاسبات تحقیق استخراج شده است.
^۸ عدد مربوط به "خالص سایر" تا سال ۹۱ با استفاده از آمارهای سری زمانی بانک مرکزی و پس از آن از مابه التفاوت رقم پایه پولی و جمع اجزای پایه پولی برآورد شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

➤ مطابق جدول ۱۰، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی در سه ماهه نخست سال ۹۴ با رشد قابل توجهی نسبت به اسفند ۹۳ (۲۳۹ درصد) همراه بوده است. به گفته مسولان بانک مرکزی، مهمترین دلیل افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی در سه ماهه اول سال ۹۴ استفاده دولت از حساب تنخواه گردان خزانه بوده است. مدیر اداره بررسی ها و سیاست های اقتصادی بانک مرکزی، با اشاره به سهم حساب تنخواه گردان خزانه از بدهی دولت به بانک مرکزی عنوان کرده است؛ این سهم در پایان خرداد ۱۳۹۴، بیش از ۲۶ درصد است که با خارج کردن آن از بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان این دوره، نه تنها بدهی دولت به بانک مرکزی در سه ماهه اول ۱۳۹۴ نسبت به پایان سال قبل افزایش نداشته، بلکه نشان دهنده کاهش نسبی آن طی دوره مذکور نیز است، لذا بررسی رفتار دولت در این دوره نشان می دهد که دولت بی انضباطی مالی خاصی در استفاده از منابع بانک مرکزی نداشته و به اصول خود در خصوص انضباط پولی و بانکی پایبند بوده است.^۹ بر اساس ماده ۲۴ قانون محاسبات عمومی و تبصره ماده یک قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت که در پایان گزارش ضمیمه شده است، استفاده دولت از حساب تنخواه گردان خزانه امری قانونی است و وجوه استفاده شده طی ماه های سال، در پایان همان سال تسویه خواهد شد، لذا بررسی و مقایسه آمارهای مربوط به بدهی دولت در پایان سال ۹۴ قابل توجیه خواهد بود.

➤ با اعمال توضیحات فوق و کسر سهم ۲۶ درصدی حساب تنخواه گردان خزانه از بدهی های دولت، حجم بدهی های دولت به بانک مرکزی در سه ماهه نخست سال جاری از ۴۹,۸ هزار میلیارد تومان به ۳۶,۸ هزار میلیارد تومان خواهد رسید که نسبت به خرداد ۹۳ تقریباً ۴ درصد کاهش و نسبت به اسفند ۹۳ حدود ۱۳,۵ درصد کاهش داشته است. در اینجا دو نکته قابل توجه به نظر می رسد: آیا برداشت دولت از حساب تنخواه گردان خزانه تنها در سال ۹۴ رخ داده است و در سال ۹۳ چنین اقدامی توسط دولت انجام نشده است. در صورتی که هر سال دولت مبالغی از خزانه برداشت و در انتهای سال تسویه می کند، مقایسه پس از کسر سهم تنخواه گردان، صحیح نخواهد بود. همچنین با توجه به کاهش شدید قیمت نفت و درآمدهای دولت چه تضمینی برای تسویه بدهی دولت و برگشت مبالغ دریافتی از محل حساب تنخواه گردان خزانه تا پایان سال جاری وجود خواهد داشت!

➤ اگرچه ذکر این نکته که افزایش پوشش آماری شش بانک و چهار موسسه اعتباری در سال ۹۲ امکان مقایسه صحیح درصد تغییرات پایه پولی و نقدینگی را در اسفند ۹۲ تا بهمن ۹۳ با ماه های مشابه سال قبل و بعد تحت تاثیر قرار داده، حائز اهمیت است، اما به طور کلی آمارهای پولی نشان می دهد که در میان اجزای مختلف پایه پولی، خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی بیشترین سهم را در رشد پایه پولی طی سه ماهه نخست سال ۹۴ نسبت به اسفند ۹۳ و نسبت به خرداد ۹۳ داشته است.

➤ در سه ماهه نخست سال جاری میزان بدهی دولت به بانک ها و بانک مرکزی به حدود ۱۲۸ هزار میلیارد تومان رسیده که نسبت به مانده بدهی دولت به سیستم بانکی در پایان سال ۹۳ تقریباً ۷,۴۵ درصد رشد داشته است.

^۹ بانک مرکزی، خبرها و رویدادها، ۱۴ دی ماه ۱۳۹۴

معاونت بررسی های اقتصادی

- آمار نماگرهای اقتصادی بانک مرکزی گویای بدهی ۲۴,۷ هزار میلیارد تومانی دولت به بانک مرکزی طی سه ماه نخست سال جاری است. این رقم در پایان سال ۹۳، معادل ۱۸,۳ هزار میلیارد تومان بوده است. بنابراین در سه ماه نخست سال جاری نسبت به اسفند ماه سال قبل ۳۴,۶ درصد به میزان بدهی دولت به بانک مرکزی افزوده شده است.
- مجموع بدهی بخش دولتی (دولت و شرکت‌ها و موسسات دولتی) به بانک مرکزی در پایان سال ۹۳، معادل ۴۲,۵ هزار میلیارد تومان بوده که با رشد ۱۷ درصدی در سه ماهه نخست ۹۴ به ۴۹,۷ هزار میلیارد تومان رسیده است.
- بدهی بخش دولتی به بانک‌ها نیز در سه ماهه نخست ۹۴ معادل ۱۰۶,۶ هزار میلیارد تومان بوده که نسبت به رقم معادل آن در اسفند ۹۳ تقریباً ۲,۵ درصد رشد داشته است.
- در مجموع بدهی‌های دولت به شبکه بانکی در پایان بهار ۹۴ با ۷ درصد رشد نسبت به پایان سال قبل به حدود ۱۵۶ هزار میلیارد تومان رسیده است.
- افزایش مطالبات شبکه بانکی از بخش دولتی عمدتاً به سرفصل مطالبات از دولت و تعهدات دولت‌های قبل نظیر سود تعهدی دولت در طرح مسکن مهر و رسوب اوراق مشارکت شرکت‌های دولتی در ترازنامه بانک‌ها نسبت داده می‌شود.
- حجم نقدینگی از دو محل رشد پایه پولی و یا رشد ضریب فزاینده نقدینگی، افزایش می‌یابد. ضریب فزاینده نقدینگی نشان‌دهنده میزان خلق پولی است که سیستم بانکی قادر است به ازای هر واحد پول بانک مرکزی ایجاد کند. رشد نقدینگی که از محل افزایش پایه پولی و یا به عبارتی دیگر از محل بانک مرکزی حاصل می‌شود به دلیل آثار تورم زایی آن پدیده مطلوبی برای اقتصاد نیست ولی چنانچه ضریب فزاینده نقدینگی که از محل فعالیت بانک‌ها ایجاد می‌شود افزایش یابد نشانه‌ای از میزان فعالیت، کارایی بالاتر و تولید محصولات متنوع تر توسط سیستم بانکی خواهد بود و افزایش نقدینگی از این محل آثار مثبتی بر اقتصاد کشور دارد.
- ارقام مندرج در جدول ۱۱ نشان می‌دهد ضریب فزاینده نقدینگی در خرداد سال جاری به ۶,۲ رسیده است که گویای رشد ۸ درصدی آن نسبت به مدت مشابه سال قبل و رشد ۳,۹ درصدی آن نسبت به اسفند ۹۳ است که اتفاق مثبتی است.
- اگرچه افزایش ضریب فزاینده نقدینگی نشانه‌ای از چابک شدن سیستم بانکی و خروج از رکود اقتصادی است، اما تحلیل دقیق تر این موضوع نیازمند بررسی تغییرات سرعت گردش پول (نسبت تولید ناخالص داخلی به حجم پول) است که در حال حاضر به دلیل عدم انتشار آمارهای تولید ناخالص داخلی برای فصل بهار ۹۴، امکان مقایسه سرعت گردش پول در بازه‌های زمانی مختلف فراهم نیست.
- بر اساس اعلام آقای اکرمی مدیرکل اقتصادی بانک مرکزی، ضریب فزاینده نقدینگی در شهریور سال ۹۴ به رقم ۶,۳۴۷ رسیده است که در مقایسه با فصل نخست سال ۹۴، مجدداً رشد مثبت داشته است.

معاونت بررسی های اقتصادی

➤ با احتساب ۸۷۲,۷۵ هزار میلیارد تومان رقم نقدینگی شهریور ۹۴ و ضریب فزاینده نقدینگی ۶,۳۴۷ در این ماه، پایه پولی شهریور ۹۴ برابر با ۱۳۷,۵ هزار میلیارد تومان برآورد می شود که در مقایسه با شهریور ۹۳ حدود ۲۳,۸ درصد رشد و در مقایسه با اسفند ۹۳ رشد ۴,۸ درصدی را برخوردار بوده است.

منابع:

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای پولی و بانکی.
۲. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی.
۳. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعات سری های زمانی اقتصادی.
۴. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، خبرها و رویدادها، مصاحبه آقای جعفر مهدی زاده- مدیر اداره بررسی ها و سیاست های اقتصادی بانک مرکزی، ۱۴ دی سال ۱۳۹۴.

پیوست ها:

ماده ۲۴ قانون محاسبات عمومی کشوری:

تنخواه گردان خزانه عبارت است از اعتبار بانکی در حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که به موجب قانون اجازه استفاده از آن به میزان معین در هر سال مالی برای رفع احتیاجات نقدی خزانه در همان سال به وزارت امور اقتصادی و دارائی داده می شود و منتها تا پایان سال واریز می گردد.

تبصره ماده ۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت:

تبصره ماده ۱ - میزان تنخواه گردان خزانه حداکثر تا سه درصد (۳٪) بودجه عمومی دولت تعیین می گردد.